

Asia: VN/23232/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi puolustusvoimista annetun lain muuttamisesta ja eräksi muiksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Luonnokseen sisältyvät muutokset henkilötietojen käsittelystä puolustusvoimissa annettuun lakiin (332/2019) ja henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annettuun lakiin (1054/2018). Ehdotetut muutokset ovat yksinomaan teknisiä.

Puolustusvoimien tulee toteuttaa henkilötietojen suoja myös Pohjois-Atlantin liittoa koskevissa asioissa. Nato-jäsenyyden myötä Pohjois-Atlantin liiton yhteiseen puolustuksen liittyvät tehtävät tuonevat Puolustusvoimista annetun lain soveltamisalan kautta mukanaan muutoksia myös henkilötietojen käsittelyyn. Tätä kysymystä luonnoksessa ei ole yksityis-kohtaisemmin käsitelty. Luonnokseen sisältyy arvio ehdotuksen suhteesta perustuslakiin ja säätämisympäristöön, tässä yhteydessä ei ole arvioitu ehdotusta perustuslain 10 §:ssä säädettyyn yksityiselämän suojan, eikä perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön näkökulmasta.

Luonnoksen mukaan valmistelun yhteydessä on tunnistettu, että kansainvälisen puolustusyhteistyön lisääntymisen vuoksi Puolustusvoimien toimintaa koskevan tietosuojalain-säädännön ja etenkin olemassa olevien henkilörekisterien toimivuutta sekä tarvetta uusien pysyvien ja tilapäisten rekisterien perustamiselle on tarpeellista arvioida laajemmin. Puolustusvoimien toimintaa koskevia tietosuojalainsäädännön laajempia muutostarpeita katsotaan tarkoituksenmukaiseksi arvioida omana kokonaisuutenaan erillisessä hankkeessa. Toistaiseksi Puolustusvoimien kansainväliseen yhteistyöhön ja Naton toimintaan liittyvien henkilötietojen käsittelyssä noudatettaisiin voimassa olevaa lainsäädäntöä ja tietosuojaperiaatteita (s.30).

Tilanteen tekee haasteelliseksi se, että kansainvälisen puolustusyhteistyön osalta on tunnistettu tarve henkilötietojen käsittelyä koskevien säännösten muuttamiselle, mutta asian valmistelu tullaan tekemään jälkikäteen. Jos ehdotukseen ei sisällytetä Nato-jäsenyyden edellyttämiä muutoksia

henkilötietojen käsittelyn osalta, tulisi jatkovalmistelussa arvioida sitä, miten perustuslain 10 §:ssä säädetty yksityiselämän suoja ja muiden henkilötietojen suoja koskevien säännösten noudattaminen kansainvälisessä puolustusyhteistyössä voidaan turvata siihen saakka, kunnes henkilötietojen käsittelyä koskevat säännökset päivitetään. Jos henkilötietojen käsittely Nato-yhteistyössä edellyttää uusia henkilötietojen käsittelytoimia olisi niistä tarkoituksenmukaista tehdä tietosuojaa koskeva vaikutustendarviointi.

Sotilastiedustelulain 20 §:n 7 momentti

Sotilastiedustelulain 20 §:ään ehdotetaan lisättävässä 7 momentti, jossa säädettäisiin, että Pääesikunnan tiedustelupäällikkö päättää Pohjois-Atlantin liiton tai sen jäsenvaltion ajo-neuvolla, meri- tai ilma-aluksella taikka maa-aseamalla tapahtuvan radiosignaalityedustelun tai muun kuin tässä tai muussa laissa säädetyn tiedustelumenetelmän käytöstä Suomen alueella.

Luonnoksen perusteluissa (s. 56) edellä mainitun säännöksen osalta todetaan seuraavaa: Yhteistyö olisi rajattu radiosignaalityedusteluun sekä niin kutsuttuihin sääntelemättömiin tiedustelumenetelmiin. Lain radiosignaalityedustelua koskeva 60 § rajaa tiedustelumenetelmän käytön koskemaan Suomen alueen ulkopuolella olevasta lähteestä tuleviin valtiollisen toimijan radiosignaaleihin. Sääntelemättömissä tiedustelumenetelmissä on kyse menetelmistä, jotka eivät voi kohdistua viestintään tai puutu yksityiselämän suojaan eivätkä näin ollen vaadi nimenomaista sääntelyä.

Tältä osin on otettava huomioon perustuslakivaliokunnan sotilastiedustelulain säätämisen yhteydessä antama lausunto (PeVL 36/2018 vp), jonka mukaan tiedustelumenetelmiä on arvioitava menetelmäkohtaisesti vastaavia salaisia tiedonhankintamenetelmiä ja salaisia pakkokeinoja koskeva perustuslakivaliokunnan käytäntö huomioon ottaen siten, että tiedustelutoiminnan erityinen luonne otetaan asianmukaisesti huomioon. Edelleen sotilastiedustelulain säätämisen yhteydessä säännöksen soveltamisrajoitusten osalta perustuslaki-valiokunta korosti, että tiedonhankinta voidaan osoittaa vain kansallisesta turvallisuudesta huolehtivien viranomaisten (nykyisin suojelupoliisi, pääesikunta ja puolustusvoimien tiedustelulaitos) tehtäväksi. Valiokunta korosti myös sitä, että lailla tulee säätää tyhjentävästi toimivaltuuksien kohdentumisesta.

Ehdotettuun 20 §:n 7 momentin perusteluista voi päätellä, että sen soveltamisalaan ei lainkaan kuuluisi henkilötietojen käsittelyä, mutta tätä ei ole ehdotetussa säännöksessä tai sen perusteluissa ole nimenomaisesti todettu. Ehdotusta tulisi edellä lausutun perusteella täsmentää.

Oikeusturva- ja valvontajärjestelyt

Perustuslakivaliokunta on sotilastiedustelulaista antamassaan lausunnossa (PeVL 36/2018 vp) s. 13 todennut, että erityisen olennaista on tällaisessa toimintaympäristössä huolehtia riittävästä oikeusturva- ja valvontajärjestelyistä (PeVM 4/2018 vp, s. 9, ks. myös PeVL 20/2016 vp, s. 4–5).

Jatkovalmistelussa tulisi arvioida, minkälaisia oikeusturva- ja valvontajärjestelyt olisivat esimerkiksi niissä tilanteissa, kun Pääesikunnan tiedustelupäällikkö päättää Pohjois-Atlantin liiton tai sen jäsenvaltion ajoneuvolla, meri- tai ilma-aluksella taikka maa-aseamalla tapahtuvan radiosignaalityedustelun tai muun kuin tässä tai muussa laissa säädetyn tiedustelumenetelmän käytöstä Suomen alueella erityisesti silloin, jos on mahdollista, että toiminnalla puututtaisiin PL 10 §:ssä suojeltuihin oikeuksiin.

Huhtiniemi Heikki

Tietosuojavaltuutetun toimisto - Tietosuojavaltuutettu Anu Talus